

บทที่ ๔

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ เป็นองค์กรขับเคลื่อนเพื่อสังคมที่ไม่หวังผลกำไร ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินกิจกรรมโดยยึดหลักปฏิบัติที่สำคัญคืออหิงสธรรมและยังเป็นขบวนการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Socially Engaged Buddhism) องค์กรแรกที่เกิดขึ้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาพัฒนาการและการประยุกต์ใช้อหิงสธรรมทั้งจากแนวคิดเดิมที่ปรากฏในพุทธศาสนาจนกระทั่งแนวคิดในยุคปัจจุบัน ตลอดจนแนวคิดจากผู้นำจิตวิญญาณที่สำคัญๆ เช่น องค์ทะไลลามะและท่านติช นัท ฮันห์ และสำหรับกรณีศึกษาขององค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพแห่งสหรัฐอเมริกา ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ได้ข้อสรุปดังนี้

๔.๑ บทสรุป

๔.๑.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอหิงสธรรมในพระพุทธศาสนา อหิงสาเป็นหลักธรรมคำสอนที่มีปรากฏทั่วไปในศาสนาต่างๆ ที่เกิดในประเทศอินเดีย มีพบทั้งในพุทธศาสนา ฮินดู และเชน อหิงสาหรืออหิงสธรรมเป็นคำคำเดียวกันหรือมีความหมายอย่างเดียวกัน โดยที่อหิงสาจะเป็นคำทั่วไปหรือเป็นสากล ในขณะที่อหิงสธรรมจะเน้นเอาความหมายว่ามาจากคำสอนทางศาสนา

คำสอนเรื่องอหิงสา หรืออหิงสธรรม ได้ปรากฏหลักฐานตั้งแต่ในสมัยพระเวทแต่ได้กล่าวไว้อย่างกว้างๆ ถึงการไม่ควรเบียดเบียนกัน การอ่อนน้อม อ่อนโยนต่อกัน และเมื่อทุกสรรพสิ่งหรือธรรมชาติล้วนเกิดจากพระเจ้าล้วนต้องเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ทำร้ายกัน แต่หลักธรรมคำสอนของพราหมณ์ในยุคต่อมาก็ได้เบี่ยงเบนไปโดยเฉพาะเรื่องการพรากชีวิตผู้อื่น การฆาตกรรมซึ่งผิดจากหลักคำสอนในยุคพระเวท จึงมีการปฏิรูปคำสอนเสียใหม่โดยเฉพาะการถูกกดขี่จากคำสอนของพุทธศาสนา อหิงสธรรมจึงได้กลับมาปรากฏเป็นคำสอนในศาสนาฮินดูต่อมา และถือเป็นหลักธรรมที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดการหลุดพ้นหรือกลับไปอยู่กับองค์พรหมมันอีกครั้ง นอกจากนี้ในก่อนพุทธกาลอหิงสาก็เป็นคำสอนหลักในศาสนาเชน และเป็นหลักธรรมที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหรือขั้นอุกฤษฏ์

ในยุคพุทธกาล พระพุทธศาสนาก็ได้ยอมรับว่าคำสอนเรื่องอหิงสาเป็นสิ่งสำคัญแต่ทรงสอนให้ดำเนินตามหลักสายกลางเท่านั้น คำว่าอหิงสา บางครั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะใช้คำว่า อวิหิงสา ทั้งอวิหิงสาและอหิงสาจึงมีความหมายอย่างเดียวกัน คือการไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย ซึ่งใช้ได้ทั้งสองคำ แต่คำว่า อหิงสา จะเป็นคำที่เป็นสากลมากกว่า คำว่าอหิงสธรรมจะเน้นว่าเป็นคำสอนที่มาจากศาสนา

อหิงสาหรืออวิหิงสาจะอธิบายในเรื่องของการไม่เบียดเบียนทางกาย วาจาและใจซึ่งเกิดจากมโนกรรมก่อนคือในส่วนของความคิดที่ปรากฏในสัมมาสังกัปปะ และเป็นการแสดงออกด้วยความกรุณา อหิงสธรรมยังประกอบไปด้วยการมีสติหรือการตระหนักรู้ การมีปัญญาหรือมีสัมมาทิฐิ และการลงมือกระทำด้วยความเพียร และพบว่าอหิงสธรรมเป็นองค์ธรรมองค์หนึ่งในการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่จะนำไปสู่มรรคผลนิพพานในที่สุด

อหิงสา การไม่เบียดเบียนในยุคหลังพุทธกาลมีร่องรอยปรากฏอยู่ใน ๔ คัมภีร์ คือคัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์วิมุตติมรรค คัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์มหาวงศ์ โดยลำดับ ได้มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย เช่นถ้าตอบปัญหากับผู้ปกครองบ้านเมืองอย่างพระเจ้ามิลินท์ก็มีการตอบในเชิงปรัชญาและสังคม หรือในคัมภีร์มหาวงศ์ก็เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมและการเมือง แต่ในขณะที่คัมภีร์วิมุตติมรรคกับวิสุทธิมรรค ยังคงความหมายได้อย่างเช่นพุทธดำรัสเพราะไม่ได้เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมและการเมือง หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่า ในยุคหลังพุทธกาลได้เกิดการตีความหมายแบบโลกียะคือแบบที่เกี่ยวกับการเมืองจะมีชุดคำตอบหนึ่ง และแบบโลกุตระคือแบบความจริงแท้แน่นอนโดยไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองก็จะมีชุดคำตอบอีกชุดหนึ่งคือสอดคล้องกับพระไตรปิฎก

ในปัจจุบันคำว่าอหิงสธรรมมีพัฒนาไปตามบริบทของสังคมที่สลับซับซ้อน นอกจากจะครอบคลุมถึงการไม่เบียดเบียนกันเชิงปัจเจกแล้ว อหิงสธรรมยังครอบคลุมถึงการไม่เบียดเบียนกันในเชิงโครงสร้าง เช่น เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความยุติธรรมด้านกฎหมายหรือการเสียภาษี เป็นต้น พุทธศาสนาเป็นศาสนาเพื่อสันติภาพอย่างแท้จริง และไม่เคยมีประวัติของการทำลายล้าง ด้วยเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความเป็นพี่น้องกัน ทำให้เกิดความรักความเมตตา ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกันทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงปัจเจกดังกล่าว และด้วยความเป็นประชาธิปไตยในลักษณะของคำสอนและวิธีการของความเป็นพุทธ ทำให้เกิดความสมดุลในระดับโครงสร้าง เกิดความเสมอภาคและภราดรภาพ และเป็นหลักทำให้เกิดสันติภาพ เพราะความเป็นพุทธศาสนาส่งผลต่อวิถีชีวิต คติ ค่านิยม และวัฒนธรรม ต่อชาวพุทธโดยทั่วกันไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนาเถรวาทหรือมหายาน

สำหรับประเทศไทยนั้น เกิดซึ่มซบเรื่องสันติสุขและการไม่เบียดเบียนกันจนเป็นวิถีชีวิตที่ว่า “ไทยนี้รักสงบ” เป็นต้น

อหิงสาวิธี จัดได้ว่าเป็นทั้ง active และ passive กล่าวคือ เมื่อมีการฝึกปฏิบัติภาวนาด้วยสติแล้ว เป็นการฝึกหัดการมีสันติภาพในใจตน วิธีการนี้สามารถป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงหรือมีพลังจากภายใน เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความรุนแรงได้ จึงเรียกว่าเป็น active ขณะเดียวกัน เมื่อเป็น passive จะต้องใช้วิธี สานเสวนา อารยะขัดขืน การรณรงค์เรียกร้องต่างๆ ก็ต่อเมื่อได้เกิดความรุนแรง ความขัดแย้งขึ้นแล้ว จึงใช้อหิงสาในการแก้ไขปัญหา

ต้นตอของความขัดแย้งคือ กิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่อยู่ในใจมนุษย์ ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงเพื่อจะเอาชนะมาได้ตามที่กิเลสเกิดขึ้น การลดความขัดแย้ง การไม่ใช้ความรุนแรง ขบวนการเปลี่ยนแปลงหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงนี้ หลักการสำคัญคือ การใช้หลักอหิงสธรรม

ในปัจจุบันอหิงสธรรมถูกนำมาใช้ทั้ง ๓ ด้านคือด้านกาย วาจาและใจ ด้านกาย เช่นการเดินขบวน การอดอาหาร การทำอารยะขัดขืนที่มหาตมา คานธีได้ปฏิบัติ เป็นต้น ด้านวาจาอาจจะรวมถึงการสานเสวนา (Dialogue) หรือการรับฟังอย่างตั้งใจ (Deep Listening) เป็นต้น ส่วนด้านใจแม้จะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงโดยตรงแต่สิ่งที่ปรากฏมักจะแสดงออกมาทางบุคลิกภาพเช่นความอ่อนโยน ใบหน้าที่ยิ้มแย้มรื่นเริง เป็นต้น พัฒนาการของอหิงสธรรมที่มีรูปแบบแตกต่างมากขึ้นเป็นเพราะปัญหาต่างๆ ในโลกปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ในขณะที่โยฮัน กัลตุงมีความเห็นว่าโครงสร้างของการปกครองสังคมในรูปแบบไร้ระเบียบหรือการกระจายอำนาจเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดความเสมอภาค ความเสมอภาคจึงหมายถึงการไม่เบียดเบียนกันในเชิงโครงสร้างนั่นเอง เช่นการเท่าเทียมกันด้านกฎหมาย ความเท่าเทียมกันด้านสิทธิและหน้าที่หรือความเท่าเทียมกันด้านการเสียภาษี เป็นต้น หลักอหิงสธรรม จึงเป็นการพัฒนามาจาก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา หรือ ทางสายกลาง มรรคมิองค์ ๘ ที่ทำให้เกิดสันติภาพ ความสุข ความสงบทั้งในจิตใจตนเองและแผ่กระจายออกไปสู่สังคม

คำว่าอหิงสาที่คานธีนำมาใช้ในการต่อสู้เพื่อเอกราชนั้น ได้ปฏิบัติโดยยึดหลักการไม่ใช้ความรุนแรง นักวิชาการตะวันตกได้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Nonviolence จึงทำให้เกิดมีการใช้คำว่า อหิงสา หรือ Ahimsa ว่ามีความหมายเดียวกับคำว่า Nonviolence แต่ในความเป็นจริงนั้น อหิงสาซึ่งเป็นคำมาจากศาสนานั้นมีรายละเอียดครอบคลุมมากกว่าคำว่าความไม่รุนแรง คำว่า “ความไม่รุนแรง” จะเน้นเฉพาะสิ่งที่ทางกายภาพคือไม่ทำลายสิ่งของ ไม่ฆ่ากัน หรือไม่ใช้กำลังหรืออาวุธห้ำหั่นกัน ในขณะที่คำว่า “อหิงสา” การไม่เบียดเบียน ครอบคลุมทั้งด้านกาย ด้านวาจาและ

ด้านใจ ซึ่งต้องมาจากเจตนาที่ดีและมีความจริงหรือความสัตย์หรือความเห็นที่ถูกต้องด้วย อหิงสา จึงมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำว่า Nonviolence หรือความไม่รุนแรง

แนวคิดเรื่องอหิงสธรรมของทะเลลามาได้พัฒนาโดยรวมเข้ากับหลักอหิทัปปัจจยาเกิดเป็น แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสากลซึ่งครอบคลุมทั้งเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการนั้นท่านจะเน้นเรื่องการเจรจาหรือการเสวนา (Dialogue) และการปฏิบัติภาวนา

หลักอหิงสธรรมของท่าน ดิซ นัท ฮันท์ ซึ่งกล่าวว่า เป็นกระบวนการ ไม่ใช่หลักการ คือ ต้องลงมือปฏิบัติด้วยวิธีการปฏิบัติ คือ ความรักความเมตตา การมีศีล การไม่ฆ่า ไม่ทำลายชีวิต การมีปัญญาเห็นสังขารของกฎไตรลักษณ์ เห็นปัจจุสมุปบาท และการใช้สติในการพิจารณา เรื่องราวที่เกิดขึ้น ขบวนการเปลี่ยนผ่านให้ความขัดแย้งเปลี่ยนจากการทำลายเป็นการสร้างสรรค์ ต้องอาศัยสติและปัญญา หลักอหิงสธรรมจึงสอดคล้องกับ เรื่อง ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นคำสอนหลักทั้งในพุทธศาสนาเถรวาทและเถรวาท

๔.๒.๒ เพื่อศึกษาพัฒนาการและการประยุกต์ใช้อหิงสธรรมของพุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ (Buddhist Peace Fellowship, BPF) จากการศึกษาพบว่า BPF ถือกำเนิดใน สหรัฐอเมริกาในยุคที่การตื่นตัวทางด้านการเมืองและสังคมสูงมากเนื่องจากช่วงหลังสงครามโลก และสงครามเวียดนามสิ้นสุด ความบอบช้ำทางจิตวิญญาณ การต้องการเข้าไปช่วยเหลือเหยื่อ ยา สังคม และการแสดงออกให้เห็นว่า การใช้ความรุนแรงเพื่อยุติปัญหาไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพซึ่งจัดเป็นองค์กรขบวนการพุทธศาสนาเพื่อสังคมและเป็นองค์กรด้านนี้ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นที่สุดและมีอายุยาวนานที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังทำให้ได้ทราบ ถึงกิจกรรมต่างๆที่ BPF ดำเนินการ ไม่ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาเองหรือในระดับนานาชาติ BPF ได้ใช้แนวคิดและหลักการที่สำคัญๆทางพระพุทธศาสนาเข้าไปแก้ไขปัญหาสังคม เช่น หลักอหิงสธรรม และ ความเป็นอุดมคติของพระโพธิสัตว์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม BPF ยังมีปัญหาเรื่อง การเงิน ทำให้กิจกรรมการดำเนินงานไม่ราบรื่นเท่าที่ควร และอาจจะกลายเป็นปัญหาที่กระทบกับ องค์กรได้ในอนาคต ถ้าไม่ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์

พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งมายาวนานถึงสามทศวรรษ และยาวนานที่สุดในสหรัฐอเมริกาที่ก่อตั้งโดยชาวอเมริกัน และจัดว่าเป็นการขับเคลื่อนทาง พระพุทธศาสนาที่ทำให้ชาวอเมริกันเข้าใจในปรัชญาของศาสนาพุทธได้เป็นอย่างดี องค์กร BPF ได้ ฝ่าฝืนอุปสรรคมาหลายสมัย ช่วงที่ผู้นำเป็นบุคคลที่เคารพศรัทธา องค์กรก็มีการเจริญเติบโตและ ทำกิจกรรมเพื่อสังคมจนเป็นที่รู้จัก ช่วงไหนที่ผู้นำไม่เป็นที่รู้จัก องค์กรก็ซบเซา ขาดกลยุทธ์ในการ ดำเนินกิจกรรม อย่างไรก็ตาม BPF ยังคงเป็นองค์กรที่ต่อสู้เรียกร้องเพื่อสันติภาพ โดยไม่ใช้ความ

รุนแรง เพื่อสังคมทั้งในประเทศและระดับสากล แม้ช่วงไหนที่องค์กร ขาดกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคมโดยรวม แต่ BPF ก็ยังดำเนินกิจกรรมเพื่อสันติภาพภายในจิตใจของบุคคลสืบเนื่องต่อไป

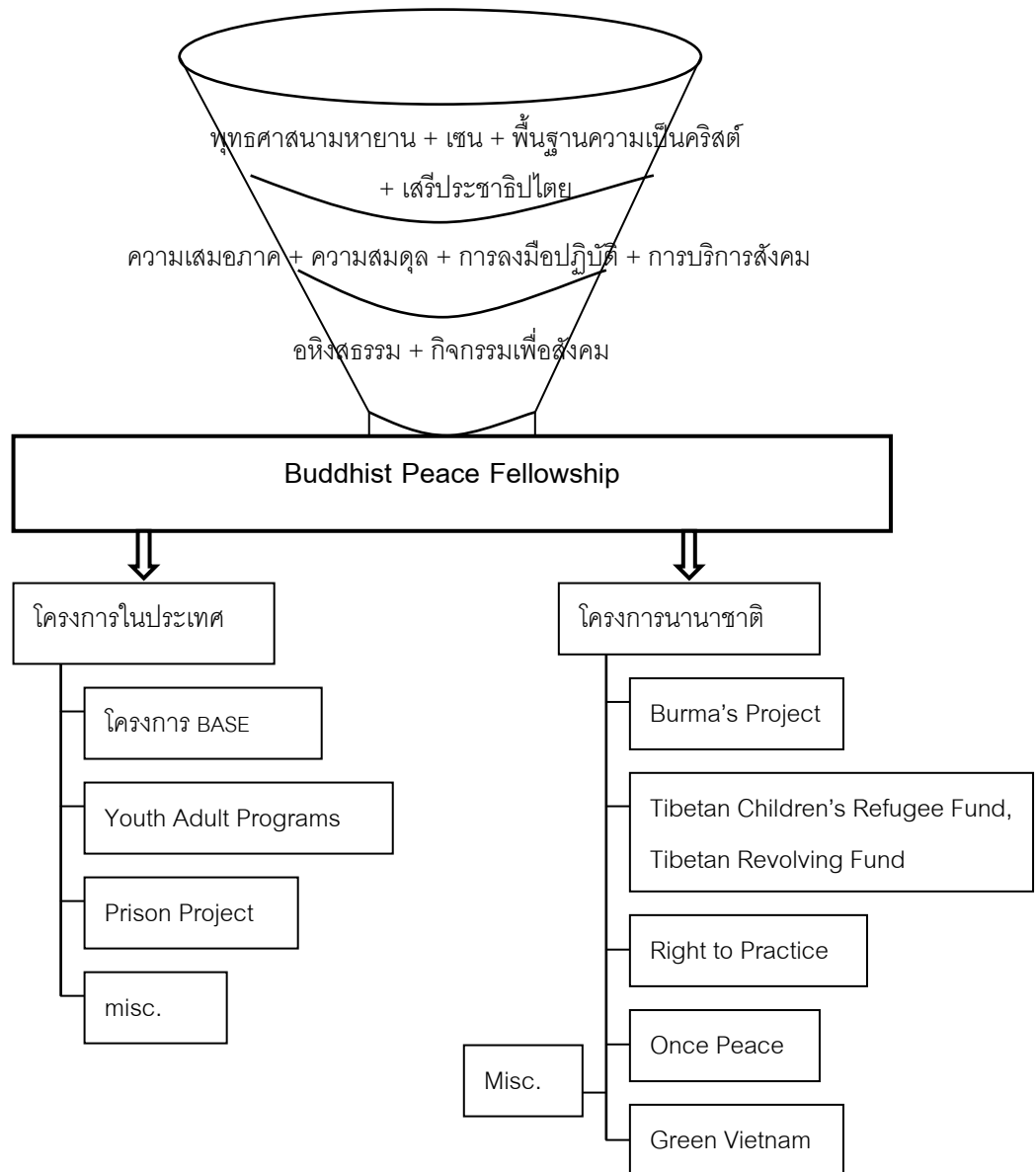
โครงการต่างๆที่ BPF ดำเนินนั้นได้ตีความอหิงสธรรมในบริบทที่แตกต่างหลักคำสอนเดิมที่กล่าวถึงอหิงสธรรมในลักษณะกว้างคือไม่เบียดเบียนในทางกาย วาจาและใจและเป็นเพียงลักษณะปัจเจก แต่องค์กร BPF ทำให้อหิงสธรรมมีความหมายที่จับต้องได้และเป็นรูปธรรมในการที่จะนำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติและเน้นในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มากคือระดับโครงสร้างสังคม

จากแนวทางการทำงานขององค์กร พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ (BPF) ซึ่งดำเนินนโยบายบนหลักของอหิงสธรรมในการทำงานเพื่อสังคม จะเห็นได้ว่า BPF ได้รับอิทธิพลแนวคิดอย่างสูงจากพุทธศาสนิกายเซนอันเป็นจุดเริ่มต้นขององค์กร รวมทั้งจากท่านดิช นัท ฮันห์ และจาก องค์ทะไลลามะ ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีรากฐานมาจากความรักความกรุณาและการกระทำเพื่อสังคมโดยรวม โดยองค์กรได้ร่วมมือทำงานและมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองท่าน

นอกจากนี้ยังพบว่าแนวคิดการใช้อหิงสธรรมของ BPF มีพัฒนาการ ในเรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๓ ทาน ศีล ภาวนา และการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา กล่าวคือ **ทาน** เช่นการเสียสละสิ่งของและทรัพย์สินเพื่อช่วยผู้ประสบภัยพายุน้ำกีสในพม่าหรือเหตุการณ์สึนามิในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเรียไรเงินเพื่อโครงการในพม่า รวมทั้งโครงการให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์ ทั้งในแง่ตัวบุคคล หมอ พยาบาล และอุปกรณ์ทางการแพทย์ ที่เขตชายแดนประเทศไทย-พม่า โดยมูลนิธิ Kaiser Foundation ได้บริจาคเงินผ่านความช่วยเหลือมาให้ BPF และขณะปัจจุบันการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือชาวเฮติ **ศีล** โดยเฉพาะข้อปาณาติบาต ซึ่งสอดคล้องกับอหิงสา นั่นคือ การไม่เอาชีวิต ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น และศีลในข้ออื่นๆก็มีความสำคัญ เช่นการมีสัมมาวาจา ไม่โกหก พูดคุยในที่ประชุมด้วยความจริงใจ การรักษาสังกะจะ เป็นต้น **ภาวนา** BPF มีโครงการด้านภาวนาหลายโครงการ เช่น โครงการ BASE, Prison Project ที่เข้าไปช่วยสอนเจริญภาวนาให้กับผู้ต้องขัง โครงการ Young Adult Programs เช่น BPF Teen Retreat (อายุ ๑๕ – ๑๙ ปี) และ Young Adult Retreats (อายุ ๑๘ – ๓๑ ปี) เป็นการเข้าปฏิบัติธรรมตามโครงการ ๗ วันบ้าง หรือ ๓ วันบ้าง คล้ายกับกิจกรรมตามสำนักวิปัสสนาในประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ BPF นำมาประยุกต์ใช้ BPF ได้รับอิทธิพลแนวคิดเรื่องพุทธศาสนนามหายาน การปลูกโพธิจิตให้ตื่น เพื่อทำงานให้บรรลุถึงพุทธภูมิ รวมทั้งแนวคิดของนิยายเซนแบบไซโตะ ใช้การนั่งปฏิบัติภาวนาเพื่อให้เกิดสมาธิ ความสงบ แบบซาเซน ศึกษาสันติภาพภายใน

ใจเพื่อให้ออกมาสู่โลก ประกอบกับพื้นฐานของคนในองค์กรส่วนใหญ่จะเป็นคริสตศาสนิกชนมาก่อนที่จะเปลี่ยนศาสนามาเป็นพุทธศาสนิกชน โดยที่คริสต์ศาสนามีหลักการเรื่องการบริการสังคม การช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดการทำการเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ พื้นฐานขององค์กรยังเติบโตมาพร้อมกับความเจริญในด้านการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย ที่คำนึงถึงความเท่าเทียมกันทางสังคม ความเสมอภาค ความสมดุล และภราดรภาพ ดังนั้น BPF จึงมุ่งเน้นการทำงาน พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่เป็นการต่อสู้ในระดับปัญหาเชิงโครงสร้าง มากกว่า พระพุทธศาสนากระแสหลักที่เน้นการให้ทาน บริจาคทรัพย์สิน เงินทองและวัตถุปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่

เมื่อสรุปแนวคิดและหลักธรรมที่ พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพ ก่อตั้งขึ้น การนำไปใช้ และโครงการที่เป็นรูปธรรม จึงสรุปเป็นภาพได้ดังข้างล่างนี้ ว่าเกิดจากการหล่อหลอมของความเป็นพุทธศาสนamahayanและความเป็นเซน เข้ากับวิถีชีวิตดั้งเดิมของความเป็นชาวอเมริกันที่มีอิทธิพลความเชื่อความรู้แบบคริสต์ เกิดเป็น ขบวนการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ผ่านโครงการต่างๆทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ เพื่อประโยชน์ สุข ความสงบ ความยุติธรรม สันติภาพและภราดรภาพในมวลมนุษยชาติ

แผนภาพข้อสรุป

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนาการอหิงสกรรมในพระพุทธศาสนาโดยศึกษากรณี พุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสันติภาพแห่งสหรัฐอเมริกา ทำให้ทราบกระบวนการพัฒนาการของการใช้อหิงสกรรมให้ครอบคลุมตามยุคสมัยและเห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องพัฒนาการและอาจจะเชื่อมโยงถึงเรื่องและการตีความสำหรับหลักธรรมอื่นๆ ก็ยังประโยชน์ทำให้เข้าใจบริบทของการประยุกต์ใช้ทั้งต่อบัณฑิตและต่อ

สังคมได้อีกด้วย จึงจะยังมีประเด็นให้ศึกษา คั่นคว้าเพื่อประโยชน์ต่อความเข้าใจพุทธศาสนาได้ดี
ยิ่งขึ้น และสามารถบูรณาการพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับความเข้าใจในศาสตร์ตะวันตกได้ เช่น

๑. ศึกษาเรื่องความรับผิดชอบสากลตามแนวคิดของทะเลลามะที่ ๑๔
๒. ศึกษาเรื่องพุทธศาสนาเพื่อสังคมตามแนวคิดของส. ศิวรักษ์
๓. ศึกษาเชิงพุทธบูรณาการที่ใช้พุทธธรรมเป็นบาทฐานเรื่องการเข้าใจศาสตร์

ตะวันตก เช่น เรื่องจิตวิทยาผ่านพ้นตัวตน (Transpersonal Psychology) จิตวิญญาณเพื่อสังคม
(Social Spirituality) เป็นต้น